

Nr 319.

Av herr **Weijne**, *angående brottslig ungdoms tillrättaförande i större utsträckning än för närvarande, utan insättning i uppfostringsanstalt.*

Under sistlidne sommar förekommo några uppmärksammade olovliga avvikanden från uppfostringsanstalterna Hall och Bona. På den förstnämnda anstalten voro därtill ett par elever berusade efter permission och begingo övervåld mot befälet. Detta i förening med en upprörande händelse vid en dansk uppfostringsanstalt föranledde en livlig diskussion i pressen om vanartig och brottslig ungdoms behandling. I allmänhet kritiserade man starkt systemet att föra samman en mängd ganska olikartade elever på en anstalt. Man menade, att de sämre elementen lätt bli de tongivande, och att alltså relativt ofördärvade pojkar löpa en viss risk att utvecklas i felaktig riktning vid insättande i anstalt. En känd stockholmsadvokat betecknade rent av Hall och Bona som »förbrytareskolor».

Säkerligen sköt kritiken åtskilligt över målet. Man förbisåg bland annat, att uppfostringsanstalterna ofta få ta hand om elever, som äro psykiskt undermåliga, liksom att intelligensnivån bland internerna i allmänhet ligger åtskilligt under genomsnittet.

Rymningar äro heller ingen lämplig utgångspunkt för kritiken. Naturligtvis kunna massavvikanden tyda på, att något är fel i systemet. Men att helt förhindra rymningar låter sig ej göra annat än genom sträng bevakning. En sådan hör dock fängelset till. På en uppfostringsanstalt måste alltid en viss frihet finnas. Man kan inte fostra människor i bur, så att de bli skickade för det fria livet ute i samhället.

Särskilt blir den första tiden av anstaltsvistelsen kritisk. Eleven saknar hemmet och kamraterna. Det ordnade livet är honom motbjudande. Redan den ordentligt lagade maten passar honom inte. Han är ofta van vid kaffe, cigaretter och ett fritt vagabondliv. Ätt han då omedelbart skall finna sig till rätta, är väl mycket begärt. Han befinner sig i en känslostämning, som mycket lätt kan resultera i rymningsförsök. I regel är det också nykomlingar, som söka att på detta sätt bli kvitt anstaltslivet. Och när någon gång äldre elever avvika, är ofta anledningen en i sig själv kanske obetydlig kontrovers, som satt allt för starka spår i ett abnormt känsligt sinne.

Med något större rätt kan kritiken sätta in, då det gäller sammanförandet av olikartade elever på en större anstalt. Man får emellertid ha i min-

net, att det bland annat är för att få en mångsidig yrkesutbildning, som man gjort en del anstalter ganska stora. Ett skyddshem med 25—30 elever kan i regel icke bereda sysselsättning annat än i jordbruk och trädgårdsarbete. En stadspojke ägnar sig mera sällan åt dessa yrken, sedan han lämnat skyddshemmet. En god yrkesutbildning i ett hantverk blir för honom den kanske bästa hjälpen att på nytt reda sig ute i samhället.

Säkerligen skulle genom samverkan mellan två eller flera skyddshem åtskilligt vara att vinna för yrkesutbildningen. Ett hem skulle kunna ägna sig åt jordbruk, ett annat åt ett par hantverk o. s. v. Även elevernas ålder borde man ta hänsyn till vid en dylik anordning. Detta spörsmål är av den betydelse, att det är väl värt en närmare utredning.

Idealet är givetvis att ha tillgång till mångsidig yrkesutbildning men samtidigt individualiserad fostran. De stora anstalterna försöka säkerligen lägga sitt arbete så. Men naturligtvis kan man inte förneka, att bland annat gemenskapen i yrkesarbetet kan föra samman pojkar, som rätteligen borde hållas skilda. Att helt avvisa påståendet om dålig påverkan torde ej låta sig göra.

En naturlig reform borde vara att hindra relativt ofördärvade pojkar, som göra sig skyldiga till en eller annan förseelse, att komma på skyddshem eller uppfostringsanstalter. Internering på dylika bör vara sista utvägen. Det torde vara väl känt, att anstaltsnamnet gärna vill fastna vid internerna och bli dem en black om foten för framtiden. Att ha varit på Hall eller Bona är många gånger ett svårt hinder i livskampen på grund av den stora allmänhetens ofta grymma och orättvisa sätt att reagera mot samhällets olycksbarn. Redan detta förhållande kräver allvarligt beaktande vid beslut om internering. Och härtill kommer, som redan sagts, att påverkan av sämre element *kan* förekomma.

Då det gäller insättande i skyddshem framgår tydligt av barnavårdslagens anda, att dylik internering endast bör komma i fråga, där fostran i enskilt hem icke står till buds på grund av särskilt svår vanart. Man får heller inte glömma, att liksom dålig påverkan kan förekomma inom en anstalt, en djupt fördärvad pojke kan bli en moralisk smittofara för en by, ett samhälle eller en stadsdel. Man behöver ingalunda hysa några tvivel om att skyddshemmet i dylikt fall fyller en nödvändig uppgift. Så är också förhållandet, när det gäller psykiskt undermåliga eller defekta ungdomar.

Något annorlunda ställer sig frågan vid insättande i allmän uppfostringsanstalt. Dylik beslutas av domstol jämlikt strafflagens 5 kap. 3 §, »där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling» prövas sådant föranleda. En domstol har ofta att välja mellan villkorlig dom och insättande i allmän uppfostringsanstalt. Den villkorliga domen förutsätter emellertid, att någon tar hand om den brottslige. Där denne saknar stödet av ett gott hem, står han

ofta värnlös. Det är då inte så underligt, om domstolen med hänsyn till den unges »omgivning» låter honom hamna på uppfostringsanstalt.

Det normala borde emellertid vara, att villkorlig dom tillämpades jämväl i dylika fall. Ty detta rättsinstitut torde ha större förutsättningar än något annat att föra en förstagångsförbrytare in på bättre vägar. Om brottslig och vanartig ungdom *i regel* finge möjlighet att prövas ute i det fria livet, innan insättande i anstalt komme i fråga, skulle uppfostringsanstalterna bli uppsamlingsplatser för psykiskt undermåliga eller eljest svårbehandlade ungdomar. Ett på så sätt »utvalt» material kunde näppeligen försämrast genom inbördes påverkan.

Tydligt är dock, att ovan förordade anordning kräver såväl ekonomiska resurser som lämplig organisation för vård *utom* anstalt av brottslig ungdom, där hemmet ej är skickat att ta hand om den unge. Man behöver knappast hysa ekonomiska betänkligheter mot en utveckling i denna riktning. Ty kan något vinnas ur uppfostringssynpunkt så erhåller man även en väsentlig ekonomisk besparing. En elev på uppfostringsanstalt kostar ofta det allmänna ända till 2,000 kronor per år. För vård och yrkesutbildning ute i det fria livet behövde man näppeligen offra mer än en mindre del av denna summa.

Det skall inte fördöljas, att man här står inför en rad av svårigheter och spörsmål. En utredning torde dock kunna visa framkomliga vägar. En dylik utredning borde dessutom syssla med, huruvida ej möjligheter finnas att förkorta tiden för internering i uppfostringsanstalter och införande som ett tidigare moment av eftervård ute i samhället.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig värdsamt hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt brottslig ungdom må i större utsträckning än för närvarande kunde tillrättas utan användande av insättning i uppfostringsanstalt.

Stockholm den 22 januari 1932.

Josef Weijne.

